

WOJNA I PAMIĘĆ



CZASOPISMO MUZEUM II WOJNY ŚWIATOWEJ W GDAŃSKU

NR 1/2019

ISSN 2658-0446

WOJNA I PAMIĘĆ

Redaktor naczelny	dr hab. Grzegorz Berendt, prof. UG
Recenzenci	dr hab. Grzegorz Hryciuk, prof. UWr prof. dr hab. Oleksandr Łysenko
Sekretarz redakcji	dr Marcin Kłodziński
Redaktorzy tematyczni	dr Karol Nawrocki dr hab. Karol Polejowski dr Marek Szymaniak
Redaktor prowadzący	Agata Piedziewicz
Redakcja tekstu polskiego	Natalia Maliszewska
Korekta tekstu polskiego	Anna Kurzyca, Irena Piecha / e-DYTOR
Redakcja i korekta tekstu rosyjskiego	Tatiana Kopac
Rada naukowa	prof. dr hab. Andrzej Gąsiorowski (Uniwersytet Gdański), prof. dr hab. Albert Kotowski (Uniwersytet im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), dr Wojciech Kozłowski (Instytut Pileckiego), prof. dr hab. Natalja Lebediewa (Rosyjska Akademia Nauk w Moskwie), dr Witold Medykowski (Yad Vashem w Jerozolimie), dr Violetta Rezler-Wasielewska (Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łąbinowicach-Opolu), prof. dr hab. Waldemar Rezmer (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Igor Shschupak (Muzeum Pamięci o Narodzie Żydowskim i Holocauście na Ukrainie w Dnieprze), prof. dr hab. Mariusz Wołos (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), prof. dr hab. Stanisław Żerko (Instytut Zachodni w Poznaniu)
Projekt graficzny	Natalia Gawryluk
	Zdjęcie przedstawiające Las Katyński pochodzi z Wikimedia Commons
	ISSN 2658-0446
	Copyright © 2019 by Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku
Wydawca	Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku pl. Władysława Bartoszewskiego 1 80-862 Gdańsk tel. +48 58 766-83-63 e-mail: wydawnictwo@muzeum1939.pl www.muzeum1939.pl
Druk i oprawa	Petit Skład-Druk-Oprawa Wojciech Guz i Wspólnicy Spółka Komandytowa Lublin

Spis treści

10 **Przedmowa**

Wokół zbrodni katyńskiej

14 **Krzysztof Łagojda**

*Pamięć archiwów rodzinnych.
Jakie tajemnice skrywają dokumenty rodzin
katyńskich?*

44 **Danuta Jastrzębska-Golonka**

Pamiętniki ofiar katyńskich

65 **Ewa Kowalska**

*Korespondencja ofiar zbrodni katyńskiej
i ich rodzin w zbiorach archiwum
Muzeum Katyńskiego*

83 **Tadeusz Wolsza**

Filmy katyńskie (1943–1953)

99 **Michał Kozłowski**

Juliusz Bardach – kłamca katyński

Varia

122 **Wojciech Grott**

*Szykanowania i represje ludności polsko-
-kaszubskiej w powiatach bytowskim
i lęborskim w latach 1933–1939*

146 **Jarostaw Tuliszka**

*Udział gdyńskich policjantów w obronie
Wybrzeża w 1939 r.*

161 **Святослав Валентинович Кулинок**

*Вербовка и подготовка разведывательно-
-диверсионной агентуры немецкими
спецслужбами на территории Беларуси
в 1941–1944 гг.: национальный аспект*

190 **Дмитрий Панто**

*Лев Харко и его секретная миссия
в Гданьске. Два обличия одного человека*

204 **Владимир Васильевич Зданович**

*Нацистский оккупационный режим
на территории Беларуси: освещение
проблемы в диссертационных
исследованиях белорусских историков
(1991–2004 гг.)*

222 **Вячеслав Дмитриевич Селеменов**

*Документальные публикации
Национального архива Республики
Беларусь о трагедии белорусских
и российских деревень в годы Великой
Отечественной войны*

Sprawozdania

- 230 **Wojciech Grott**
Konferencja „Wojna i pamięć. Pamięć kulturowa o II wojnie światowej w Polsce, Niemczech i Rosji”, Gdańsk, 16 października 2017 r.
- 234 **Marcin Kłodziński**
Konferencja „Materialne pozostałości konfliktów i zbrodni XX wieku w świetle najnowszych badań archeologicznych”, Gdańsk, 14–15 czerwca 2018 r.
- 240 **Maciej Badowicz**
Konferencja „Dąbrowszczacy w trzech odstępach: wojna domowa, II wojna światowa, PRL”, Gdańsk, 26–28 czerwca 2018 r.

Recenzje

- 250 **Karol Polejowski**
Krzysztof Korda, Ks. ppłk Józef Wrycza (1884–1961). Biografia historyczna, Instytut Kaszubski–Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Gdańsk 2016, 423 s.

Biogramy

Table of contents

10 **Preface**

About the Katyn crime

14 **Krzysztof Łągojda**

*Memory of family archives.
What secrets do the documents
of Katyn families conceal?*

44 **Danuta Jastrzębska-Golonka**

Memoirs of Katyn victims

65 **Ewa Kowalska**

*Correspondence of Katyn victims
and their families in the collections
of the Katyn Museum Archives*

83 **Tadeusz Wolsza**

Katyn films (1943–1953)

99 **Michał Kozłowski**

Juliusz Bardach – Katyn liar

Miscellany

122 **Wojciech Grott**

*Persecution and repressions of the Polish-
Kashubian people of the Bytów and Lębork
districts in the years 1933–1939*

146 **Jarostaw Tuliszka**

*The role of Gdynia police officers in defence
of the Coast in 1939*

161 **Святослав Валентинович Кулинок**

*Intelligence and sabotage training
of agents by German special services
in Belarus in the years 1941–1944*

190 **Дмитрий Панто**

*Lew Charko and his secret mission
in Gdańsk. Two faces of one man*

204 **Владимир Васильевич Зданович**

*The occupying Nazi regime in Belarus
in the dissertations of Belarusian
historians in the years 1991–2004*

222 **Вячеслав Дмитриевич Селеменев**

*Publications of the National Archive
of the Republic of Belarus on the tragedies
of Belarusian and Russian villages during
the war*

Reports

- 230 **Wojciech Grott**
Conference "War and memory. Cultural memory about World War II in Poland, Germany and Russia", Gdańsk, 16 October 2017
- 234 **Marcin Kłodziński**
Conference "Material remains of conflicts and crimes of the XX century in light of the latest archaeological research", Gdańsk, 14–15 June 2018
- 240 **Maciej Badowicz**
Conference "Dąbrowszczacy in three stages: Civil War, World War II, Polish People's Republic", Gdańsk, 26–28 June 2018

Reviews

- 250 **Karol Polejowski**
Krzysztof Korda, Rev. Lt. Colonel Józef Wrycza (1884–1961). Historical biography, Kashubian Institute–Kashubian-Pomeranian Association, Gdańsk 2016, p. 423

Biograms

Przedmowa

Preface

Oddajemy do Państwa dyspozycji pierwszy tom rocznika „Wojna i Pamięć” – periodyku Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Na jego łamach będziemy przedstawiać teksty autorskie i materiały źródłowe związane z misją, którą pełni nasza placówka jako polska państwowa instytucja kultury. Widzimy czasopismo jako kolejne forum umożliwiające opublikowanie wyników swojej pracy autorom reprezentującym różne dziedziny nauki, chociaż w sposób naturalny w pierwszej kolejności muzealnikom i historykom. W tej formie oczywiste jest oddziaływanie przede wszystkim słowem drukowanym i obrazem, aczkolwiek nie wykluczamy wzbogacenia przekazu naszego pisma również dodatkami w postaci materiałów audiowizualnych.

Druga wojna światowa była konfliktem bez precedensu w dziejach ludzkości. Jego rozmiary, skala strat ludzkich i materialnych oraz bezmiar cierpień, których doświadczył świat między wrześniem 1939 a wrześniem 1945 r., sprawiają, że historycy, muzealnicy, twórcy kultury – i nie tylko oni – wracają do tamtych wydarzeń, poświęcając swój czas i umiejętności, aby je poznać i możliwe wiernie przedstawić. Jest wśród nas coraz mniej świadków pamiętających lata wojny. Stąd obowiązkiem nas, współczesnych, jest przejęcie od nich sztafety opowieści

ostrzeżenia o tym, do czego są zdolni niektórzy ludzie, stawiający siebie w miejsce Boga. Zasługują na to ci wszyscy, którzy padli ofiarą agresorów oraz ludobójców, i ci, którzy stanęli na drodze agresji czy to w mundurach regularnej armii, czy w szeregach zbrojnej konspiracji, czy w końcu w swoim miejscu pracy, przyczyniając się do zwycięstwa nad III Rzeszą i jej europejskimi oraz azjatyckimi sojusznikami. Niemiecki narodowy socjalizm został ostatecznie pokonany. Związek Sowiecki wszedł do wojny *de facto* po stronie III Rzeszy i równie bezwzględnie niszczył niepodległe państwa i tkankę społeczną wolnych narodów. Ale za sprawą ogromnej roli, którą odegrał w rozgromieniu niedawnego sojusznika, w 1945 r. znalazł się nie tylko w gronie zwycięzców, lecz wszedł w kolejne dekady jako światowe mocarstwo militarne. Pamiętając o milionach sowieckich żołnierzy, którzy polegli, niszcząc wojska państwa Osi, nie zapominamy o tym, że celem ich przywódcy było zniewolenie możliwie największej części świata pod rządami komunistów.

Nasze czasopismo otwieramy dla autorów z Polski i z zagranicy. Dzięki poddaniu go rygorom obowiązującym przy redagowaniu publikacji naukowych będziemy dbać, aby było wartym uwagi tytułem, obok innych periodyków poświęconych militarnym i cywilnym aspektom II wojny światowej. W imieniu zespołu pracowników naszego muzeum, a szczególnie tych zaangażowanych w przygotowanie „Wojny i Pamięci” do druku, zapraszam do współpracy.

dr hab. Grzegorz Berendt, prof. UG
Redaktor naczelny